Univerza na Primorskem Fakulteta za humanistične študije

Titov trg 5, Koper

Transformacije meja in mejnih območij med imperialnimi, postimperialnimi in postjugoslovanskimi tranzicijami

Mednarodna delavnica

15. in 16. junij 2023

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

INŠTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

SLOVENIAN RESEARCH AGENCY

Transformacije meja in mejnih območij med imperialnimi, postimperialnimi in postjugoslovanskimi tranzicijami

Mednarodna delavnica
15. in 16. junij 2023
Fakulteta za humanistične študije UP, Titov trg 5, Koper
Kava in kosila: predavalnica Levant 2
Delavnica: predavalnica Levant 3

Temeljni projekt Ustvarjanje, vzdrževanje, ponovna uporaba: mejne komisije kot ključ za razumevanje sodobnih meja (J6-2574)
Temeljni projekt Postimperialne tranzicije in transformacije iz lokalne perspektive: slovenska mejna območja med dvojno monarhijo in nacionalnimi državami 1918-1923 (J6-1801)
Raziskovalni program Politična zgodovina (P6-0281), INZ
Raziskovalni program Slovenska zgodovina (P6-0235), FF UL

Program

Četrtek, 15. junij 2023

10.00 Sprejem, pozdravi

10.30 Uvodno predavanje:

Ivan Jeličić (Filozofski Fakultet u Rijeci): Između povijesnog loma i kontinuiteta: razmatranja o postimperijalnoj tranziciji iz lokalnih perspektiva.

11.30 Odmor

11.45 Prvi del

Marko Zajc (INZ, UP FHŠ): Mejne komisije: črta, materialnost, čas, akterji

Jurij Hadalin (INZ, UP FHŠ): Jugoslovansko-italijanske mejne komisije skozi oči akterjev-članov: primer Franca Kutina

Nataša Henig Miščič (INZ, UP FHŠ): Propagandni fond za Koroško: preplet ustvarjanja meja, gospodarstva in politike v posthabsburškem mejnem območju

Peter Mikša (UL FF) / Matija Zorn (ZRC SAZU): »Zgodbe z Rapalske meje«: pretihotapljeni nevesti in drugih neprilikah lokalnega prebivalstva

13.15 Kosilo

14.15 Drugi del

Petra Svoljšak (ZRC SAZU): Pisarna za zasedeno ozemlje in goriško prebivalstvo

Rok Stergar (UL FF): Avstrijsko-jugoslovansko razmejevanje po 1. svetovni vojni med diplomacijo in interesi lokalnega prebivalstva

Saša Hajzler (INZ): Sodobna slovensko-hrvaška meja: nadzor, mešane patrulje, »pushbacki«

Aleksander Panjek (UP FHŠ): Mejniki zahodne meje (15.–19. stoletje)

15.45 Odmor

16.00 Tretji del

Bojan Godeša (INZ): »Kje so meje, pregrade, za slovenske brigade? Ne, za nas ni pregrad in ne mej!« Ideje, vizije, koncepti in realizacija

Petra Kavrečič (UP FHŠ): Vsakdanje življenje ob jugoslovansko-italijanski meji po drugi svetovni vojni, primer Istre

Neja Blaj Hribar (INZ): Vpliv mej na določanje »tujosti« - primer novih meja ob nastanku Kraljevine SHS

17.15 Zaključek prvega dne

20.00 Večerja

Petek, 16. junij 2023

10.00 Sprejem

10.30 Prvi del

Jernej Kosi (UL FF): »Moj oče se je štel za vendsko govorečega Madžara": Janez Nemec in njegovi "Spomini na mlada leta«

Attila Kovács (INV): Kam je izginila 1/3 prekmurskih Madžarov v obdobju med letoma 1910 in 1921?

Lászlo Göncz (INV): Pogledi znanih Prekmurcev v t.i. prevratnem obdobju. Različni pogledi na narodno in državno pripadnost pri nekaterih prekmurskih Slovencih v letih 1918–1919

Sindi Časar (UL FF): Ženske izkušnje prehoda v novo državo

12.00 Odmor

12.15 Drugi del

Blaž Štangelj (INZ): Meja na reki Kolpi v času 2. svetovne vojne

Christian Promitzer (Universität Graz): Iz lipniškega okraja v Mariborsko oblast: na kakšen način so ljudje na Dravskem Kozjaku ravnali z novo državno mejo

Diego Han (Centar za povijesna istraživanja Rovinj): Između Habsburgovaca i Kraljevine Italije – Rovinj pod talijanskom vojnom vlašću

Marko Zajc / Jernej Kosi: **Zaključne misli**

13.45 Kosilo

Povzetki

Ivan Jeličić (Filozofski Fakultet u Rijeci)

Između povijesnog loma i kontinuiteta: razmatranja o postimperijalnoj tranziciji iz lokalnih perspektiva

Kraj listopada i početak studenog 1918. označili su kraj stoljetne habsburške prisutnosti u Srednjoj Europi, Austro-Ugarska Monarhija, poput ostalih kontinentalnih carstava, nestala je gotovo preko noći s političke karte Europe. Mjesto Monarhije zauzele su samoprozvane nacionalne države, države koje su formalno naglašavale svoju različitost s imperijalnim kontekstom i nasljeđem. No, u posljednjih nekoliko godina, više istraživanja posvećenih postimperijalnoj tranziciji pridonijelo je boljem razumijevanju složenijeg procesa tranzicije iz carstva prema nacionalizirajućim državama. Kao što su istraživanja pokazala, kontinuiteti i adaptacije imperijalnog nasljeđa još su dugo obilježili postimperijalna društva. Uzimajući u obzir rezultate recentnih istraživanja, ovo će predavanje prikazati neke aspekte povijesnog loma i imperijalnih kontinuiteta iz lokalne perspektive, s posebnim fokusom na poslijeratni prostor Rijeke i okolice.

Marko Zajc (Inštitut za novejšo zgodovino, Univerza na Primorskem Fakulteta za humanistične študije)

Mejne komisije: črta, materialnost, čas, akterji

Skupne mejne komisije nastanejo iz političnih razlogov, njihovo delovanje ima vedno politične posledice, vendar se v svojem delovanju načeloma izogibajo političnim načinom delovanja. Delujejo po dveh principih: a) po principu strokovnosti (upoštevajo meritokratska merila), b) po principu praktičnosti (rešujejo dvostranske težave po načelu recipročnosti). Meje ne nastajajo same od sebe, nekdo jih naredi, zato potrebujejo konstruktorja, dizajnerja in rokodelce oz. akterje, ki ustvarjajo. Konstrukcija meje je zapleten proces. Ko je meja narejena, je podobna vsakemu drugemu objektu. Mejo se lahko obdeluje, rekonstruira ali prepusti razkrajanju. Lahko se jo razlomi, upogiba, gladi, itd. Proces konstrukcije meje povzroča določen hrup, prav tako lahko hrup povzroča ponovna uporaba meje. V prispevku se bo avtor približal procesu konstrukcije meja z obravnavo izbranih akterjev, vpletenih v delo mejnih komisij in prostorov, kjer meje nastajajo.

Jurij Hadalin (Inštitut za novejšo zgodovino, Univerza na Primorskem Fakulteta za humanistične študije)

Jugoslovansko-italijanske mejne komisije skozi oči akterjev-članov: primer Franca Kutina

Pravnik Franc Kutin je kot član ali vodja sodeloval pri delu vseh diplomatskih komisij za razmejitev z Republiko Italijo po drugi svetovni vojni. Na ta položaj je bil imenovan zaradi svojega pravniškega znanja in političnih položajev, ki jih je zasedal v okviru slovenskih republiških oblastnih struktur. Prispevek se bo osredotočil tako na strukturo komisij, njihov modus operandi in redke ego dokumente, ki so v arhivski zapuščini Franca Kutina. V kombinaciji z dopolnitvami arhivskega gradiva iz Diplomatskega arhiva Ministrstva za zunanje zadeve Republike Srbije v Beogradu, ti nakazujejo tudi na želje in odzive slovenskega političnega vodstva, ki je poskušalo voditi realnejšo politiko od zveznih oblasti, kjer je velik vpliv imela vojska. Eno izmed pomembnejših vprašanj je v sklepnih fazah delovanja komisije v drugi polovici sedemdesetih let prejšnjega stoletja tako predstavljala uporaba slovenskega jezika.

Nataša Henig Miščič (Inštitut za novejšo zgodovino, Univerza na Primorskem Fakulteta za humanistične študije)

Propagandni fond za Koroško: preplet ustvarjanja meja, gospodarstva in politike v posthabsburškem mejnem območju

Nastanek Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev leta 1918 je odprl možnosti za novo gospodarsko politiko, za katero je bila značilna nacionalizacija oziroma slovenizacija gospodarskih subjektov, ki so imeli »tujo« upravo ali so bili v lasti »tujcev«. Narodni odbor za Koroško je zasegel oziroma »sekvestiral« večjo količino svinca v Mežici in denar od prodaje namenil Propagandnem fondu za Koroško. Leta 1922 se je izkazalo, da so predstavniki liberalne Jugoslovanske demokratske stranke nenamensko porabljali denar od poslovanja s svincem, kar je sprožilo afero. Prispevek se osredotoča na prepletanje gospodarstva in politike z ustvarjanjem severne meje ter z večplastnimi in dolgoročnimi posledicami zaradi »manipulacije pri svincu«.

Peter Mikša (Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta) / Matija Zorn (ZRC SAZU, Geografski inštitut Antona Melika)

»Zgodbe z Rapalske meje«: o pretihotapljeni nevesti in drugih neprilikah lokalnega prebivalstva

Rapalska meja je zarezala tudi v upravno razdelitev cerkvenega ozemlja na Slovenskem. Danes je linija, ki je tedaj predstavljala mejo med Kraljevini Italijo in SHS/Jugoslavijo, meja med Primorsko škofijo (Koper) in pa ljubljansko Nadškofijo. Rapalska meja je seveda posegla v novo razdelitev župnij oz. far (njihovo velikost) in nemalokdaj so župljani naenkrat "padli" v novo župnijo. Predvsem pa je meja posegla v vsakdanje življenje, dobesedno v vpise rojstev in smrti. Še danes so lahko sosedje, oddaljeni drug od drugega le nekaj deset metrov vpisani v dve različni župniji, ki imata sedež 10 in več kilometrov narazen. Meja je preprečevala vasovanja, predvsem pa poroke, le te se med prebivalci sosednjih župnij, ki jih deli rapalska meja drastično zmanjšajo. A obstajajo izjeme.

Petra Svoljšak (ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa)

Pisarna za zasedeno ozemlje in goriško prebivalstvo

Po relativno mirni italijanski vojaški zasedbi slovenskega ozemlja je nastopil čas za uvedbo upravnih sprememb, pri čemer je pravni okvir predstavljal šesti člen premirja med Italijo in Avstro-Ogrsko, ki je določal, da bo »začasna uprava ozemelj, ki jih bo Avstro-Ogrska izpraznila, zaupana krajevnim oblastem pod nadzorstvom krajevnih poveljstev zasedbenih čet«. Tudi po uredbah italijanskega vrhovnega poveljstva, je oblast na zasedenem ozemlju pripadala vojski in jo je izvajal Generalni sekretariat za civilne zadeve. Prvo obdobje italijanske zasedbe je bilo zaznamovano (med drugim) z izdajo vrste ukrepov s strani guvernerja Julijske krajine generala Carla Petitti di Roreta, ki so imeli uničujoče ali vsaj zelo škodljive vplive na življenje slovanskega prebivalstva, ki so jih, zlasti na Goriškem dodatno oteževale razmere, ki jih je za seboj pustila vojna. Po italijanski zasedbi je Narodni svet v Ljubljani ustanovil Pisarno za zasedeno ozemlje, ki je imela prvenstveno nalogo zbirati gradivo za pariško mirovno konferenco, predvsem tisto o postopanju Italijanov na zasedenem ozemlju, zbirala je izjave in proteste zoper zasedbo. Njena dejavnost je slonela na številnih krajevnih odborih in mreži zaupnikov, ki so pripravljali poročila o dejavnosti italijanskih oblasti na zasedenem ozemlju. S podpisom rapalske pogodbe so se naloge pisarne preusmerile zlasti na begunce, ki so zapuščali zasedena ozemlja po vojni.

Rok Stergar (Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta)

Avstrijsko-jugoslovansko razmejevanje po 1. svetovni vojni med diplomacijo in interesi lokalnega prebivalstva

Po razpadu Habsburške monarhije je bila meja med novima državama, Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev in Republiko (Nemško) Avstrijo, seveda določena na mirovni konferenci oziroma – na Koroškem – z glasovanjem na plebiscitu. Toda prebivalstvo vzdolž demarkacijske črte in kasnejše meje je kljub temu ves čas na različne izražalo svoje mnenje o tem, kje naj bi ta meja potekala. Oblikovalo se je pod vplivom različnih političnih ideologij, predvsem seveda nacionalizmov, pa tudi vsakdanjih interesov pretežno podeželskega prebivalstva. Debate o poteku mejne črte in občasni protesti se niso zaustavili niti po tem, ko je mirovna konferenca končala z delom in je bila podpisana senžermenska mirovna pogodba, ampak je prebivalstvo še naprej upalo, da bo na različne načine lahko vplivalo na delimitacijo na terenu ali pa celo doseglo revizijo odločitev mirovne konference.

Saša Hajzler (Inštitut za novejšo zgodovino)

Sodobna slovensko-hrvaška meja: nadzor, mešane patrulje, »pushbacki«

Prispevek obravnava faze (re)materializacije slovenske južne meje z vidika njene delne genealogije – znotraj obdobja od leta 2015 do danes, preko materialnih lastnosti, ki jo opredeljujejo, v njeni funkciji in odnosu do iregularnih migracij. Poleg fizične meje, vključno z ograjami, žicami in drugimi mejnimi tehnologijami, v obravnavo vključuje tudi vlogo državnih aparatov – mešanih patrulj, ter upravno-pravnih vidikov – bilateralnih sporazumov, zaključi pa z soodnosom med mejo in človeškim telesom kot meja: preko prisilnih vračanj in konsekventnih smrti na meji. Anatomija meje je analizirana ne le kot nacionalno temveč tudi zgodovinsko-politično orodje projekta EU, na način, da sopostavlja uradni institucionalni diskurz po eni, in diskurze migrantov, poročil iniciativ za svobodo gibanja in aktivistično-novinarske mejne forenzike na drugi strani. Na ta način prispevek osvetljuje zapletenost sodobnejših transformacij slovenske južne meje iz vidika politike nadzora v kontekstu migracij.

Aleksander Panjek (Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije)

Mejniki zahodne meje (15.–19. stoletje)

Skozi dolgoročno perspektivo od konca srednjega do konca novega veka prispevek predstavi pomembnejše prelome v zgodovini meje, ki je v 20. stoletju postala sedanja zahodna slovenska meja. Poudarek je na dolgem odseku med Predelom in Goriškimi Brdi. S padcem države oglejskega Patriarha in prevzemom njenega ozemlja zahodno stran doseže Beneška republika (1420). Izid prve avstrijsko-beneške vojne pa na vzhodno stran, to je v Posočje, privede Habsburžane, mejo pa pomakne proti zahodu (1516) in jo vzpostavi (približno) tako, kot jo poznamo še danes. Čeprav se vname ravno zaradi mejnih vprašanj na kopnem in na morju, druga avstrijsko-beneška vojna ne prinese sprememb (1617). Enostranska razglasitev svobodne plovbe na Jadranu s strani Habsburžanov prične razkrajati beneški koncept mejnega režima na morju (1717). Padec Beneške republike bi lahko naredil konec tedaj že skoraj tri stoletja stari meji (1797), a temu ni tako. Francozi jo za kratek čas nekoliko pomaknejo proti vzhodu, tako da je meja med njunima Italijanskim kraljestvom in Ilirskimi provincami potekala vzdolž reke Soče (1809). A kmalu zatem jo Avstrijci prestavijo nazaj na predhodni potek kot notranjo administrativno mejo s tedaj njihovim Lombardsko-Beneškim kraljestvom (1814). Po tretji vojni za neodvisnost Italije in plebiscitu v Beneški Sloveniji ponovno postane meddržavna meja, tokrat med Avstrijo in Italijo (1866) in kot taka zdrži do prve svetovne vojne. Med obema vojnama meja znova privre na površje, in sicer kot zahodna upravna meja italijanske pokrajine Gorica (1927).

Po drugi svetovni vojni je taisti odsek postal del zahodne meje najprej Jugoslavije (1947) in nato Slovenije (1991). Sprehod z dolgimi koraki po njenih glavnih mejnikih pokaže, da je obravnavani odsek zahodne slovenske meje dolgoživ in da je pred nekaj leti »praznoval« pol tisočletja obstoja (od 1516/1521). To spodbija znano tezo, razširjeno v italijanskih znanstvenih krogih, da je to »pomična meja« (confine mobile). Sicer v nobenem obdobju razmejitev ni sovpadala z etnično mejo.

V prispevku bodo v zaključku posebej predstavljeni trije pomembni in še ne dovolj uporabljeni arhivski sklopi virov, na podlagi katerih osvetliti ne le potek meje, temveč zlasti način njenega določanja in urejanja mejnih vprašanj tako med državami kot med obmejnim prebivalstvom. To so tridentinski kompromisni sporazum (Sententia Tridentina, 1535), zapisniki habsburško-beneških mejnih komisij (druga polovica 18. stol.) ter dokumenti o določanju italijansko-avstrijske meje iz sredine 19. stoletja (1866 in sl.).

Bojan Godeša (Inštitut za novejšo zgodovino)

»Kje so meje, pregrade, za slovenske brigade? Ne, za nas ni pregrad in ne mej!« Historični sprehod skozi problematiko slovenskih meja: ideje, vizije, koncepti, programi, realizacija

Ideal zedinjene Slovenije je postal aktualen po koncu prve svetovne vojne ob nastanku nove evropske ureditve na podlagi ustanovitve novih nacionalnih držav. Toda določitev novih meja ni zadovoljila niti najskromnejših nacionalnih pričakovanj. Možnosti za spremembe meja so se tako pojavile šele v času druge svetovne vojne, ko pa so bila pričakovanja ponovno večja od realnih možnosti za uresničitev ideje zedinjene Slovenije. Celoten koncept slovenskega odporniškega gibanja glede mejnih zahtev je temeljil na etničnem principu, ki je bil znanstveno – historično utemeljen na podlagi delovanja Komisije za meje IO OF iz leta 1941-42 in Znanstvenega inštituta pri P SNOS v letih 1944-45. Medtem, ko je bilo delo ZI že dodobra raziskano, pa je bil prispevek Komisije doslej prezrt, čeprav so prav v Komisiji določili etnični princip kot temeljno merilo za določitev meja zedinjene Slovenije.

Petra Kavrečič (Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije)

Vsakdanje življenje ob jugoslovansko-italijanski meji po drugi svetovni vojni, primer Istre

Prispevek se osredotoča na vsakdanje življenje ljudi ob jugoslovansko-italijanski meji. Posebej se zanima za ekonomske in socialne odnose, ki so se po koncu druge svetovne vojne vzpostavili v politično in državno razdeljeni regiji. Časovno se obravnava osredotoča na 50-a, zlasti pa 60-a, 70-a in 80-a leta 20. stoletja in prostorsko na območje severne Istre. Spremenjene oziroma nove meje so najbolj prizadele prebivalstvo v neposredni bližini, predvsem tiste, ki so bili ekonomsko odvisni od dnevnih (ali pogostih) migracij v Trst, ki je bil na drugi strani demarkacijske linije. Določitev meje oziroma dosega soglasja je bila najbolj zahtevna, saj je na območju živelo prebivalstvo, ki se je etnično in jezikovno različno identificiralo. Pri tem so spremenjene politične okoliščine oziroma režimi, otežile razmere. Ni se torej zastavljalo le vprašanje preživetja na vsakodnevni ravni, ampak tudi prilagajanju novemu političnemu ozračju.

Neja Blaj Hribar (Inštitut za novejšo zgodovino)

Vpliv mej na določanje »tujosti« - primer novih meja ob nastanku Kraljevine SHS

Z razpadom Avstro-Ogrske in oblikovanjem mej novih držav, so se v popolnoma novi situaciji znašli priseljenci, ki so naenkrat postali tujci. Državljanstvo so lahko dobili vsi, ki so leta 1910 imeli domovinsko pravico na območju novonastale države, lahko pa so zaprosili zanj tudi, če je bila njihova domovinska občina na območju stare države, a so lahko dokazali pripadnost slovenskemu/hrvaškemu/srbskemu narodu. Zakon je tako izključil priseljence, ki so prebivali (delali, se poročili itd.) na tem ozemlju.
Po drugi strani pa ni le pravni vidik tisti, ki lahko določa tujost. V obzir je potrebno vzeti, da je tujstvo zgodovinsko spremenljiv konstrukt kulture in družbe, ki se spreminja glede na politiko, ekonomijo ter socialni status. Hkrati je pa odvisen tudi od osebnega dojemanja (osebe in njene okolice). Ali se doživljanje tujosti spreminja s spremembo meja? Če so priseljenci iz drugih delov Kraljevine postali državljani iste države, ali so se zato počutili oziroma bili dojeti kot domače prebivalstvo? V prispevku nameravam predstaviti predvsem problematiko in le kratko predstaviti nekaj primerov iz Ljubljane, ki pa zagotovo ne dajejo dokončnih odgovorov na postavljena vprašanja.

Jernej Kosi (Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta)

»Moj oče se je štel za vendsko govorečega Madžara«: Janez Nemec in njegovi "Spomini na mlada leta«

V prispevku bom predstavil in na kratko analiziral avtobiografijo Janez Nemca (1912-2001), kjer se avtor spominja svojega otroštva in mladosti v Murski Soboti. Nemčeva avtobiografija nudi izvrsten uvid v družbeno, kulturno in politično dinamiko, s katero se je soočilo murskosoboško prebivalstvo ob zasedbi in kasnejši priključitvi Prekmurja h Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Omogoča nam, da na novo premislimo identitetne premisleke in jezikovne izbire lokalnega slovensko oziroma vendsko govorečega prebivalstva v dobi postimperialne politične tranzicije. Naposled nam daje možnost za kritično refleksijo nacionalističnih mitologemov in historiografskih teleologij.

Attila Kovacs (Inštitut za narodnostna vprašanja)

Kam je izginila 1/3 prekmurskih Madžarov v obdobju med letoma 1910 in 1921?

Prispevek na podlagi madžarskega popisa prebivalstva leta 1910 in jugoslovanskega popisa leta 1921 po eni strani prikaže etnično-jezikovno podobo Prekmurja, po drugi strani pa poskuša odgovoriti na vprašanje v naslovu: kam je izginilo okoli 6.600 (ali 1/3) oseb z madžarskim maternim jezikom v obdobju med obema popisoma prebivalstva?

Ob zadnjem popisu prebivalstva v avstro-ogrski monarhiji leta 1910 so na območju Prekmurja popisali 20.737 oseb z madžarskim maternim jezikom, enajst let pozneje, ob jugoslovanskem popisu, pa so popisali »le« še 14.065 oseb z madžarskim maternim jezikom. Zapisano drugače, delež Madžarov v Prekmurju se je v dobrih desetih letih zmanjšal za 1/3. Vzporedno s tem pa sta se dvignila število in posredno tudi delež slovenskega prebivalstva v Prekmurju med obema popisoma. Število oseb s slovenskim maternim jezikom se je iz 67.022 oseb leta 1910 povečalo na 74.383 oseb leta 1921, tako da se istočasno skupno število prebivalstva Prekmurja ni bistveno spremenilo: leta 1910 so na območju Prekmurja popisali 90.513 oseb, leta 1921 pa 92.295 oseb.

László Göncz (Inštitut za narodnostna vprašanja)

Pogledi znanih Prekmurcev v t.i. prevratnem obdobju. Različni pogledi na narodno in državno pripadnost pri nekaterih prekmurskih Slovencih v letih 1918–1919

V svojem prispevku bom v zelo kratkih obrisih povzel (predstavil) poglede in stališča glede narodne, jezikovne in državne pripadnosti oseb, ki so bili kot osebnosti slovenskega porekla v obdobju po prvi svetovni vojni – neposredno ali posredno – povezani s ti. prevratnimi dogodki ter z oblikovanjem državne pripadnosti Prekmurja. Povzetki ne bodo življenjepisi obravnavanih oseb, ne bodo niti celoviti, omenjeni bodo zgolj najvažnejši poudarki glede njihovih odnosov do tedanjih specifičnih okoliščin in odločitev ter morebitni uspehi ali neuspehi oziroma njihovo zadovoljstvo ali razočaranje. Osredotočil se bom na naslednje posameznike: Jožefa Klekla st. – upokojenega župnika, urednika, poznejšega poslanca; Bélo Obala – vladnega komisarja, pozneje ljudskega komisarja za Slovence pri madžarski vladi; Janoša Slepecza – murskosoboškega župnika in dekana; Ivana Jeriča – tedaj vojaka, ki se je vrnil s fronte, pozneje duhovnika; Vilmoša Tkalcza – namestnika ljudskega komisarja za Slovence in ustanovitelja ti. Murske republike; Božidarja Severja – predvidenega predsednika prvega slovenskega narodnega sveta v Prekmurju, poznejšega dolnjelendavskega župana.

Sindi Časar (Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta)

Ženske izkušnje prehoda v novo državo

Predstavitev temelji na dosedanjih raziskavah, vezanih na pisanje doktorske disertacije o vlogi žensk v dveh povojnih obdobjih v Prekmurju s poudarkom na obdobju od konca prve svetovne vojne do priključitvi Prekmurja k državi SHS. Obdobje, ki je vplivalo tudi na ženske usode, bom skušala predstaviti preko posameznih primerov učiteljstva. Pregled bo vseboval tudi spremembe dolge tranzicije žensk do prvega desetletja v novi državi.

Blaž Štangelj (Inštitut za novejšo zgodovino)

Meja na reki Kolpi v času 2. svetovne vojne

Območje Bele krajine in Poljanske doline ob Kolpi na začetku 2. svetovne vojne na Slovenskem okupira italijanska vojska, ki tu ostane do svoje kapitulacije septembra 1943. Nato to območje postane osvobojeno ozemlje, ki ga nadzirajo partizanke sile. Reka Kolpa je mejna reka med italijansko Ljubljansko pokrajino in Neodvisno državo Hrvaško (NDH) in nato meja med partizanskim osvobojenim ozemljem in NDH. Sprva jo nadzirajo italijanske okupatorjeve enote, nato pa partizanske enote. Te z mrežo razuševalnih postaj ob Kolpi poskrbijo za preprečevanje širjenja epidemije nalezljive bolezni pegavega tifusa.

Christian Promitzer (Universität Graz**)**

Iz lipniškega okraja v Mariborsko oblast: na kakšen način so ljudje na Dravskem Kozjaku ravnali z novo državno mejo

Ko so leta 1850 določili upravne meje med okrožjema Maribor in Gradec po jezikovnih značilnostih, so slednjemu oziroma okrajnem glavarstvu Kipnica pripadle tri pretežno slovenske občine: Glanz/Klanjci, Schloßberg/Gradišče in Kappel/Kapla. Na podlagi rezultatov popisa občevalnega jezika iz leta 1900 so uspeli slovenski poslanci državnega zbora v pripravah na volitve v prav ta parlament leta 1907 v okviru uvajanja enake moške volilne pravice ter ustanovitve jezikovno ločenih volilnih enot dodeliti Gradišče in Kaplo volilnemu okraju slovenskih podeželskih občin političnega okraja Windisch Graz/Slovenj Gradec. To je bil precedens za razmejitev med Kraljevino SHS in Republiko Avstrijo, ki je bila izvedena v Parizu po prvi svetovni vojni: del občine Gradišče in celotna občina Kapla sta bila dodeljena prvi. Ko so geodeti razmejitvene komisije, ki naj bi določila natančen potek meje, v začetku leta 1921 prišli v Kaplo, jih je del prebivalstva v razburjenem zboru oviral pri njihovem delovanju. Predavanje bo obravnavalo zgodovinsko ozadje in gospodarsko-politične motive, zakaj so Slovenci raje kot jugoslovansko državo izbrali Avstrijo.

Diego Han (Centar za povijesna istraživanja Rovinj)

Između Habsburgovaca i Kraljevine Italije – Rovinj pod talijanskom vojnom vlašću

U slučaju istarskog poluotoka, upravo relativno kratko razdoblje koje obuhvaća otprilike period od kraja rata do potpisivanja Rapalskog ugovora 1920. predstavlja jedno od najdinamičnijih trenutaka suvremene povijesti tog područja. Naime, Istra se morala najprije suočiti s brzim, i u jednu ruku neočekivanim, raspadom austro-ugarskog Carstva, nakon čega je u jednom nestabilnom kontekstu doživjela vojnu okupaciju od strane talijanske vojske, čije se vodstvo istovremeno ozbiljno pripremalo za mogući oružani sukob s Kraljevinom SHS. Upravo jednim specifičnim aspektom ovdje ukratko opisanog konteksta bavit će se ovo istraživanje, odnosno društveno-političkom i ekonomskom tranzicijom u gradu Rovinju tijekom sedam mjeseci vojne vlasti između studenog 1918. i lipnja 1919. godine. Ponajviše na temelju arhivske građe, istraživanje ima za cilj analizirati političko-ekonomsku dinamiku ove najranije faze tranzicije između Hasburške Monarhije i Kraljevine Italije, posebno se fokusirajući na pokušaj prepoznavanja elemenata kontinuiteta i diskontinuiteta u javnom životu jedne omanje gradske sredine.